

Les ordinations del Montmell (segle XV)

JOSEP M.ª SANS i TRAVÉ
DAVID GUASCH i DALMAU

El Montmell

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona conserva un petit fons procedent de la parròquia del Montmell. Entre aquesta documentació, especialment de tipus eclesiàstic, hom hi pot trobar un petit quadern, escrit en pergamí, i que recull seixanta-tres de les seixanta-set ordinations que hi foren enregistrades, car hi manquen, com veurem, els números III, IV, V i VI, degut que la part del foli en el qual hi eren escrites fou retallat i separat del manuscrit.

1. El manuscrit. Descripció.

El manuscrit que conté aquestes ordinations és de dimensions petites, car, malgrat de no ésser gaire ben tallat, amida de

full 200 mm. x 150 mm.; està recobert per unes tapes de pergami més gruixut, amb bastant mal estat de conservació, que impedeix la lectura de qualsevol anotament que hom hagués pogut fer al seu damunt. Està format per onze folis cosits pel mig (f. 4-11; 5-10; 6-9 i 7-8) mentre que els folis 1, 2 i 3 tenen els seus corresponents cegats. Confeccionat amb pergami vitel.lat, coincideixen general les cares blanques i grogues, llevat del primer foli vers que és grogós i que mira al 2r. que és blanc. L'organització restaria, doncs, així:

Blancs: 1r., 2r., 3v-4r., 5v.-6r., 7v.-8r., 9v.-10r. i 11 v.

Grogosos: 1v., 2v.-3r., 4v.-5r., 6v.-7r., 8v.-9r., 10v.-11r.

La caixa de l'escriptura és bastant uniforme, seguint un ratllat a tinta sèpia molt sotil, i amida 140 mm. x 100 mm. Aquesta caixa conté en tots els folis 19 línies de text, llevat del foli 1r. que només en conté 18.

La lletra és de la segona meitat del segle XV, bastant arrodonida, no presenta gaires abreviatures, i són les més usuals les relatives a *que*, *qui*, *ser*, *del*, *per*, *pro* i algunes enes i emes. Les paraules que més sovint, i gairebé exclusivament, apareixen abreujades són *diners* i *sous*, i encara no sempre.

La tinta és uniforme, de color negre en el text, llevat del f. 1r.-v, que conté una carta del bisbe de Barcelona que és de color sèpia fort. Les lletres inicials corresponents a cada ordinació, que va precedida d'un calderó vermell fora de la caixa regular, apareixen reomplertes de tinta groga que les fa destacar; i així mateix les lletres majúscules dins el text i que corresponen als números dels anys.

Les ordinacions apareixen numerades i al marge esquerre de tres de les quals hom hi pot veure uns reclams, consistents en un dibuix d'una mà senyalitzadora: és el cas dels n.ºs VII, XIV i LIII. A part d'algunes provatures de ploma de períodes posteriors a la seva confecció, cal anotar l'existència en el marge esquerre del f. 9r. de dos petits dibuixos d'homes, de 20 mm., enfrontats, un dels quals sembla portar una daga.

El text de les Ordinacions és en català així com la carta del bisbe Ferrer de Barcelona que les encapçala i transcrita en el f. 1r.-v.

2.— Motiu de l'enregistrament de les Ordinacions.

Les Ordinacions que publiquem, pel seu caràcter local, atenyien només al bon govern del lloc del Montmell. La seva complexitat obligava a enregistrar-les per tal de poder aplicar les normes administratives i penals que hom havia dictat pel bon regiment de la comunitat. El fet mateix de llur diversa procedència —costums antics, disposicions establertes per la senyoria i ordinacions fixades pels jurats— podia provocar que, en cas de no ésser ben registrades, hom delinquís i que li fossin també aplicats bans de penes superiors o inferiors a les establertes al delicte comès. Concretament, pel que fa al Montmell, sabem, gràcies a una carta del bisbe de Barcelona fra Ferrer d'Abella copiada a l'inici de les Ordinacions, les causes que menaren al seu enregistrament i la seva època. En efecte, des de la Bisbal del Penedès, amb data del 14 de desembre de 1341, l'esmentat bisbe escrivia a Guim Domenge, batlle seu a Vila-rodona, i li deia que, com li fos denunciat que el dit funcionari imposés a alguns homes de Vila-rodona i del Montmell bans per raó de delictes sobre els quals hom no sabia clarament les penes corresponents, la qual cosa donava peu a l'arbitrarietat del dit oficial. Així mateix el prelat al·legava que la causa d'aquesta manca de justícia se centrava en el fet que en els esmentats llocs no eren publicats degudament els bans per tal que la gent se n'assenbentés plenament.

Davant d'aquesta situació caòtica que evidentment perjudicava els interessos dels seus vassalls del Montmell i de Vila-rodona, el bisbe prengué dues mesures encaminades a cercar la seva solució. La primera, per tal que ningú que delinquís pogués al·legar ignorància o desconeixement, consistí que el batlle Guim Domenge, juntament amb sengles jurats del Montmell i de Vila-rodona, reconeguessin els bans existents, expurguessin els que ja no tenien raó d'ésser i fossin deixats aquells que consideressin adients a la bona convivència d'ambdós llocs.

La segona disposició del bisbe de Barcelona consistí en manar al seu batlle que els bans vigents, feta l'expurgació, així com els nous que s'anessin establint, fossin fets públics, fixant com a dates de la publicació a Vila-rodona, el dia de mercat, i al Montmell, en dia de diumenge o festa, en la plaça i en l'església. A més, el prelat, per tal de garantir la conservació jurídica d'aquestes normes legals, ordenà que fossin registrades en el llibre de la Cort del Batlle, tal com havien estat publicades i cridades. Per últim, el bon seny del bisbe manava que anualment, els nous jurats, després d'haver pres possessió del seu càrrec, havien de fer palès públicament als llocs ja esmentats pel que fa a Vila-rodona i al Montmell, els dits costums, ordinacions i bans "per tal que nangú per rahó d'ignorància no puxe ésser agreiat ne damnificat en res".

Podem afirmar, doncs, que a partir de finals de 1341 o de començaments de 1342, tant a Vila-rodona com al Montmell preceptivament hom inicià l'enregistrament dels costums i ordinacions. Tal com deia la previsió del bisbe, en un primer moment, les dites normes degueren ésser copiades al llibre de la Cort del Veguer, a mida, però, que a través dels anys, s'hi anaren afegint noves disposicions, hom degué creure més oportú d'enregistrar-ho a part, fent tot un conjunt normatiu obert a les noves disposicions que anessin dictant els jurats del lloc.

El fet, però, que l'escriptura de totes les ordinacions correspongui a una sola i única mà, ens fa pensar que el manuscrit conservat és posterior a l'última data d'ordinacions que hi apareix i que correspon al 13 de gener de 1447. Això no vol negar però, l'existència d'una recopilació anterior, sobre la qual a partir de la segona meitat del segle XV hom n'hagués copiat el text arribat fins a nosaltres.

3.- Procés de constitució de les Ordinacions.

Les catorze primeres ordinacions són ja de costum antic, sense haver estat escrites fins al segle XIV i estaven totes vinculades directament als habitants del terme del Castell del Montmell (1) i manades pel bisbe de Barcelona del qual lloc n'era senyor.

El caràcter de les dues primeres ordinations, sembla reflectir encara els privilegis de la Carta de Poblament del Montmell del 17 d'abril de l'any 974, atorgada pel bisbe de Barcelona Vivas amb consentiment de la seva clerecia, del comte de Barcelona Borrell II i del poble de Barcelona (2). Entre d'altres privilegis, aquesta carta assenyala que els habitants del castell del Montmell seran immunes en tot temps i que podran, entre ells, vendre i canviar cases, terres i vinyes.

En general, aquestes catorze normes regulen els delmes i d'altres drets que els habitants del terme del castell del Montmell havien de pagar a la senyoria per raó de la cria i explotació del bestiar. L'ordinació que duu el N.º VII s'interessa, però, pels delmes que haurà de percebre la senyoria pel conreu dels arbres i de les vinyes.

A partir de l'ordinació N.º XV, trobem que les normes registrades en el nostre manuscrit foren ja establertes d'acord amb la disposició dictada pel bisbe Ferrer l'any 1341, i fetes, tal com disposava la provisió episcopal, pel batlle conjuntament amb els jurats, malgrat que els N.ºs XVIII, XIX, i XXI poguessin fer referència a costums antics, per bé que de bell nou reglamentades. Cal assenyalar, així mateix, que algunes ordinations duen fins i tot la data de llur promulgació: així les que corresponen al N.ºs XLI i XLII, sabem que foren dictades el 15 de juliol de 1.352 pels jurats del Montmell amb el consentiment del batlle Berenguer Huguet; les ordinations N.ºs XLIII, XLIV, XLV i XLVI, corresponen al dia 9 d'octubre de 1.355, i foren fixades pels jurats Pere Ballester, Berenguer Dalmau i Nicolau Miró; les ordinations que duen els N.ºs XLVIII, XLIX i L, foren dictades el dia 6 de març de 1.373 pels jurats Ramon Estela, Nicolau Coma i Pere Francesc, d'acord amb Pere Ballester, el qual exercia encara l'ofici de batlle del castell del Montmell; l'ordinació registrada amb el N.º LII, relativa a la saionia, fou establerta arran de la sentència que al respecte pronuncià a Vila-rodona, el dia 3 de novembre de 1.383, Domènec Nicolau, jutge delegat del bisbe de Barcelona; les catorze ordinations restants —que abracen des del N.º LIV fins al N.º LXVII, foren afegides ja al segle XV, i dictades el dia 13 de gener de 1.447, pels jurats Berenguer Gili, Vicenç Guasch i Guim Miquel, d'acord amb el batlle Johan Güell i amb la participació especial d'uns nous representants elegits pels homes del

Montmell – es tracta de Guim Galofré, Guim Coma i Guim Miró – tots els quals dugueren a terme una revisió total de les anteriors ordinacions tot incorporant-hi les catorze esmentades.

Amb aquestes noves ordenances o manaments acaba el contingut d'aquestes Ordinacions que componen un total de 67 capítols que com veurem, regulen d'una manera concreta i específica tota la comunitat d'aquest territori del terme del castell del Montmell.

Com hem dit abans, els catorze primers capítols són de costums antics i ja tradicionals, deuria d'ésser verbals i tramesos d'una generació a l'altra. Al segle XIV foren regulades i escrites, com hem vist.

Les regulades per costum i manades per expressa voluntat de la senyoria són, a part de les primeres catorze, les que porten les numeracions següents: XXVII, XXVIII, XXX, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX i XL.

A partir de 1.352 hom no n'hi troba cap que sigui manada o dictada d'expressa voluntat de la senyoria.

El caràcter d'aquestes Ordinacions determina d'una manera clara i ben entesa tota la configuració del món rural, ramader i agrari d'aquella època.

El senyor feudal, aquest cas el bisbe de Barcelona, tenia tota una sèrie de drets i prerrogatives sobre els habitants del terme, llurs collites, bestiar i altres afers casolans.

Tenen un caràcter marcadament feudal que, en definitiva, és el d'aquella època. El senyor, a part del que li corresponia per dret, tenia la tercera part de totes les penes pecuniàries imposades pels jurats i prohomes, i en alguns casos, aquesta pena era lliurada íntegra al senyor.

4.— Contingut de les Ordinations

La major part d'aquestes Ordinations foren dictades per a regular els aspectes relatius a la ramaderia i a l'agricultura: per això, i en aquest sentit, trobem normes referents als safrans, les vinyes i els sembrats, que ocupaven gairebé la major part dels llocs planers. La producció cerealista deuria ésser ben important pel fet que el dia 19 de setembre de l'any 1.332 el bisbe de Barcelona Pons de Gualba, (1.303 - 1.334) fa una concessió a Bernat Ballester perquè pogués bastir un molí blader aprofitant les aigües de les fonts de la Dou al lloc de la Juncosa a fi d'évitar que els homes de la dita població haguessin de traslladar-se a un altre lloc per tal de moldre llurs cereals. Quedà consignat que també hi podien venir a moldre els homes del castell del Montmell (3).

Pel que fa a la regulació de la ramaderia, les normes registrades al nostre manuscrit se centren d'una manera especial en defensar els camps de les possibles malifetes que podria causar el bestiar. Quant a l'agricultura, hem d'assenyalar que hom hi troba diversos articles: així, els N.ºs XXI i XXXI regulen, el primer les distàncies a què es poden plantar els arbres de la llanda del veí així com també es fa esment dels arbres que són nats espontanis a la vora de les llindes; el segon tracta de les fites posades a les voreres de marges per tal que aquestes no siguin malmeses cavant o llaurant o bé canviades de lloc.

Tres són els capítols que es refereixen a la regulació dels aspectes de mercat. Els dos primers, XV i XVI, foren ordenats pels jurats i batlle, es refereixen i castiguen les mesures i els pesos que són falsos, així com el fet de donar unes carns per altres. Hi és posada la multa corresponent, amb la tercera part que sempre pertany al senyor.

El capítol XXXVIII, manat per la senyoria, no fa altra cosa que tornar a remarcar directament tot el manat pels jurats en els dos capítols anteriors, tot i ordenant la senyoria que siguin trencades les mesures i els pesos trobats amb engany de falsedat.

Són tres també els capítols que regulen els aspectes de la

vida social i de costums del terme del Montmell. Aquests porten els N.ºs següents: II, XXX i XXXVI. De costums, sobretot de costum antic, són molts els capítols que trobem en aquestes Ordinacions; en aquest cas, el II estableix que, tothom pot vendre, canviar, empenyorar i establir dintre del dit terme. Aquesta és, potser, la més important de les llibertats de què gaudien els habitants del castell del Montmell des del segle X i, així hom ho fixà a l'esmentada carta de Poblament i Franqueses de l'any 974.

Els altres dos capítols, d'especial tradició medieval, en el N.º XXX, condemna i castiga la blasfèmia i el parlar mal de Déu, dels sants i de les santes, castiga a pagar una lliura de cera a l'església o sagristia per cada vegada i, en el cas de no disposar de la dita cera s'estarà a la presó del castell per espai de dos dies només a pa i aigua; i en el N.º XXXVI, castiga per dret de la senyoria, els jocs de daus i d'altres, a tota persona de qualsevol condició i estament amb la pena que és manada per la senyoria. El joc, era ja en aquella època i en tot temps cosa ben castigada i per tant també estesa arreu; alguns jocs, pocs, eren tolerats.

Quant a les normes de tipus policial i administratiu trobem registrats onze capítols, i que duen els N.ºs següents: XX, XXII, XXIII, XXIV, XXVII, XXVIII, XXXIII, XLII, LVI, LXIII i LXVI.

Aquest capítols, a excepció del XXVII i XXVIII que són manats d'expressa voluntat de la senyoria i castiguen remarcadament els jocs de daus i altres, com hem vist abans, així com el robatori de fruita de dintre i fora terme, són manats pels jurats i prohoms amb consentiment del batlle del castell.

Els dits capítols fan esment a l'ús de camins nous públics; les llenyes apilades; eixams d'abelles trobades en forats o escamots d'aquestes; distàncies de les arneres que han de tenir entre propietaris. En el N.º LXIII, quedà regulat el temps en què els gossos han de tenir-se tancats o fermats per tal que no surtin al defora a malmetre les collites que en aquesta època de l'any són madures; aquest temps va des de Sant Pere fins a mitjan setembre.

El N.º LXVI, castiga amb pena pecuniària al pastor o altre

hom que serà trobat pujat o enfilat a la teulada de l'església (4). El mateix, diu, en el capítol anterior, LXV, referit al bestiar que serà trobat dintre del cementiri de l'església. En ambdós casos les multes posades seran partides en tres parts, una al senyor, l'altra a l'acusador i la tercera serà destinada a les obres de l'església.

5.— Valoració global d'aquestes Ordinacions.

De tot el contingut d'aquestes Ordinacions en podem treure dades força importants per al coneixement concret de la geografia política-econòmica d'aquesta part muntanyosa de la comarca del Baix Penedès.

Hem dit que el terme del castell del Montmell fou assignat a la Mensa episcopal de Barcelona per drets d'aprisió dels seus bisbes i per l'ajuda donada als comtes de Barcelona, Sunyer i Borrell II, a la reconquesta de terres en les Marques de ponent.

El terme del castell del Montmell era per aquella època un extens territori que anava de les riberes del riu Foix a les del riu Gaià amb diversos castells i "Pagus". Avui aquest terme ha quedat reduït, i forma un triangle d'una extensió de 72,52 Km.² amb una població agrícola de 191 habitants; inclou encara els illocs de la Juncosa del Montmell pròpiament dit, Marmellar, Aiguaviva, Can Ferrer de la Cogullada amb la Vali de Sant Marc.

Durant molts anys, més d'un centenar, des de les darres del segle XI i al llarg del XII, el castell del Montmell havia estat infeudat per part dels bisbes de Barcelona, que n'eren senyors, a la família dels Banyeres, que per aquella època senyorejaven bona part dels millors castells del Penedès, els quals feudataris tingueren durs i llargs litigis amb els bisbes de Barcelona.

Aquest feu, a part de la seva orografia molt trencada i muntanyosa, tenia bones planes a Vila-rodona i Vilardida, al costat de les riberes del Gaià. Aquesta circumstància possibilità la construcció de molins bladers i d'oli, tot aprofitant les dites aigües del riu: d'aquests molins, alguns, han perdurat fins a comen-

çaments del nostre segle (5).

Dos elements han condicionat sempre la situació de mercats i de fires: els camins i els nuclis de població. Aquests dos elements s'han donat a Vila-rodona. Una cruïlla de camins d'ascendència ja ibèrica o romana alguns, i altres, camins naturals o carrerades pel bestiar trashumant de primavera i tardor de pas cap a l'interior i viceversa ha ajudat de bell antuvi a l'establiment a llocs de mercats i de fires. Vila-rodona, pel seu condicionament geogràfic, fou un important nucli econòmic i demogràfic. Un mercat és sempre una cèl·lula econòmica i, per tant, vol dir que sempre és important.

També, una ineludible necessitat d'adquirir productes per part del consumidor i la major facilitat de venda per part del productor, són dos motius complementaris que un i altre han impulsat la creació de mercats (6).

Mercats i fires, encara avui, a part de complir amb una funció específica motivaven un major contacte entre la gent, de la mateixa comarca o de la comarca veïna, ja que el dia de mercat era considerat gairebé dia festiu; més encara en aquella època en què hom vivia isolat i amb unes condicions de vida veritablement precàries.

Sobre aquest mercat de Vila-rodona és molt interessant la carta reial del rei Jaume I el Conqueridor datada a la ciutat de Lleida el 7 de juny de l'any 1.256, en què pren sota la seva protecció i guiatge especial els homes de Vila-rodona en relació del dit mercat; a més, el monarca posa sota la seva especial protecció a tots aquells que aniran o tornaran del dit mercat. Els contraventors d'aquesta disposició reial hauran de pagar la quantitat de 500 morabetins de multa (7).

Pel contingut general d'aquestes Ordinacions del Montmell es desprèn que la riquesa i economia del lloc se centrava a la ramaderia pel damunt de l'agricultura.

Les carns de xai i de porc, els formatges, la llana i la mel, constituïen la base econòmica de la comarca en aquella època.

De l'agricultura, a part dels cereals i de la vinya, destacarem la importància que havia tingut el safrà. El cultiu d'aquesta espècie es mantingué viu per espai de centenars d'anys; al Montmell, el conreu i explotació d'aquesta estimada espècie el trobem com a molt important i extensiu.

En aquestes Ordinacions, el seu cos fonamental i normatiu va destinat a la protecció de la propietat privada, a refermar l'autoritat dels jurats i prohoms designats comunament en el terme, i a garantir l'obediència expressa a la voluntat de la senyoria per part de totes les persones sotmeses a la seva jurisdicció.

Pel que fa a la propietat privada, hom regula extensament la protecció de les vinyes, horts, terres i conreus, per tal d'evitar que persones o bèsties trepitgin o passin per terres llaurades, molles per les pluges, etc. Així mateix mana que, en una època determinada de l'any, entre dates concretes, siguin fermats els gossos per tal de no perjudicar els conreus.

Si tenim en consideració els segles que separen aquella època de la nostra, veurem i hem de reconèixer el prim que es filava amb tots els aspectes i totes les coses a l'Edat Mitjana.

Les multes pecuniàries oscil·len des dels dos diners, per cada vegada que una bèstia entre en gorets abans dels tres dies després d'haver plogut, fins a 100 sous de multa imposada a la persona, home o dona, que sense el permís de la senyoria abandonés el terme per a posar-se sota la jurisdicció d'un altre senyor, tot passant per la multa de 5 sous per tenir mesures i pesos falsos, 5 sous també, pel frau de vendre carn en males condicions —pes o qualitat—; pels jocs de daus i altres de no permesos hom estableix la pena de 5 sous, si és de dia, i de 10 sous, si és de nit, per cada vegada.

* * * *

(1).— Amb la denominació de terme del castell del Montmell hi queda incluit també el terme avui de Vila-rodona, ja que ambdós, en aquella època, en formaven un de sol.

- (2).— "Carta de població i Franqueses del Montmell" D. Guasch i Dalmau, agost 1.979. Edició a càrrec d'aquest Municipi.
- (3).— Fons Mensa Episcopal de Barcelona, Títol XVI de Vila-rodona, pergamí núm. 14.
- (4).— Hem de tenir present que l'església del Montmell, per la part del nord, queda adossada a la pedra de la muntanya i, per tant, una de les seves vessants de la teulada és arran de la roca.
- (5).— Tenim coneixement de l'establiment de diversos molins bladers, d'oli i ferreries a Vila-rodona segons el fons de l'Arxiu de la Mensa Episcopal de Barcelona, Títols XV i XVI, lligalls de Vila-rodona.
- (6).— Joan Vilà i Valentí, "El món rural a Catalunya" pàgs. 41 i següents, Curial, Barcelona 1.973.
- (7).— Fons Mensa Episcopal de Barcelona, Títol XV, pergamí núm. 8, original del rei Jaume I, cinta de seda pendent.

* * * * *

1.341, desembre, 14. La Bisbal del Penedès.

Fra Ferrer, bisbe de Barcelona, escriu a Guim Domenge, batlle de Vila-rodona, tot manant-li que reconegui, juntament amb els jurats de Vila-rodona i del Montmell, els bans d'ambdós llocs. I així mateix que els faci publicar i que per tal que en resti constància, siguin registrats en el llibre de la Cort.

"De nos frare Ferrer, per la gratia de Déu bisbe de Barchinona, al amat en Gim Domenge, batlle nostre de Vila Rodona o a son loctinent, saluts e dilectio. Com a nos siem stats fets clams per alguns homens del dit loch que vos levats bans de alcunes coses en les quals no es sabut ne manifestat que ben hi sie posat com los bans aqui no.s publiquen segons que a nos es stat preposat. Em per amor de açó haude certificació de aquests afers, vos deym e us manam fermament e destrete que tots quants bans qui sien en lo loch de Vila Rodona e de Muntmell regonagats ab los jurats de cascuns lochs, e aquells bans que trobarets covinents e aquells que de aquí anant se ordonaran fer publicament manifestar el die de mercat en Vila Rodona en la place e en la sglesia de Muntmell com mes gent hi age a digmenge o festa. E aquells fer re //f. 1v gistrar al libre de la Cort com sien cridats e publicats segons que damunt es dit. E no res menys cascun any com jurats se muderan a Vila Rodona o a Munt mell e fets-lo cridar e publicar en lo mercat e en la sglésia, així com demunt es dit per tal que nangú per raho ignorància no puxe ésser agreiat ne damnificat en res per aquells. E açó volem que no mudets sots pene de nostra gratia e amor.

Dades al Bisbal XIX° Kalendas ianuarii, anno Domini M^o CCC^o XXXX° I^o.

Visa per officialem."

TEXT DE LES ORDINACIONS

Primerament es acostumat e avem ordinat que per nangun deute de hom matex e de nangunes bisties aregues no sien penyorades ne armes ne vestidures de dona ne draps de lit ne nangunes coses privalegiades.

- II.— Item es us e costum del dit terme que tot hom pusque vendre e enpenyorar e stablir a tot son contra semble salvat al Senyor tot sos drets.

- VII.— Item es acostumat per tot lo dit terme que los arbres que son franchs e quities a aquell de qui es la terra de qualche linatge sien, exceptat les oliveres d'en Berenguer de Vall-flor, de Cugullade, a hon pren lo senyor algun dret. E tota venema qui sie en arbres hon que sien que pagues delma a senyor.

- VIII.— Item es acostumat dels anyells e dels cabrits que los partim a Carnestoltes ab los diumes. E aquell de qui son los anyells o cabrits lig X los millos III per onzena e despuxes lo diumer del romanent pot legir qualsevol. E si no basten a VI pague per anyell III malles e per cabrit diner dret.

- IX.— Item avem acostumat que si la cabra o la ovella aura dos nadons dins l'any que no pague hom sino de la hu.

- X.— Item es acostumat que tota cabride o ovella qui cabrit o anyell dins l'any que age mamat que no pague sin ha altra.

- XI.— Item avem acostumat de partir los porcells com han VII setmanes e aquell de qui son los porcells los millos dos de la latigade e puys lo diumer pren mig de qualsevol.

- XII.— Item es acostumat dels formatges que quin fa l tots dies que.n dona VI a delma e II a promeya. Aximatex si mes o menys ne fa pague segons mes o menys. E si aiuste la let e de dos dies que.n face I, paguen III a delma e I a promeya.

- XIII.— Item es acostumat que tot nadiç gros que pague a senyor

XII dines de delma.

- XIIII.- Item avem acostumat de partir lana ab senyor que hom que.n fa XI munts e lo senyor pren qualsevol.
- XV.- Item ordonaren los iurats ab lo batle que totes mesures o pes que sien vertades de qualque linage que sien quisqu tingue e qui contrafara que pach de ban per cascuna vegada V sous. E lo ban sia partit axi lo senyor n.a la terça part e los iurats lo romanent.
- XVI.- Item que tot hom qui vena una carn per altre dins lo terme que pach de ban V sous per cascuna vegade. E que agen a dar son dret a cascu, e axi matex sia partit lo ban com dit es demunt.
- XVII.- Item ordonaren que tot ban que sia posat de terres o de vinyes de qualque condicio sia que pach de ban XII diners. E es lo terç del senyor e lo romanent de aquell de qui seran les terres.
- XVIII.- Item havem acostumat que venda o per do que lo senyor face de pastures que nos salve nostres bovarals e entuxans
- XIX.- a tot bestiar strany, e si passen los senyals ia pasats que paguen de die V sous e de nit X sous. Lo qual ban es partit axi que lo senyor n.a lo terç e lo acusador l.altre terç e los iurats l.altre terç.
- XX.- Item han ordonat los iurats ab los promens e ab lo batle que si camins novells publichs havien a donar per terme que n.agen a donar tres quarts destre.
- XXI.- Item es acostumat que tot qui vulla plantar arbres que los age a plantar IIII palms luny de co del altre. E si es nat per si matexos don.hi dona sia a conagude dels iurats.
- XXII.- Item ordonaren que tot hom que age feta lenya ne assonade e avistada que nangu no la se.n gos portar. E qui contrafara que pach per ban XII diners. Lo qual ban sia partit que lo terç sia del senyor, e lo restant sia de aquell de qui sera la lenya.

XXIII.- Item ordonaren que tot hom qui trop abelles en ceguer que lo die que les hi trobara que les se'n pusque portar. E si no.n pot fer que hi ia quesque senyal que hom conegue que sie seu e sino que no li.n sia hom tengut. Pero que com les haura trobades que.n age a manifestar al primer hom o fembra o qualsevulla persona que tropia. E qui hi tocara que.y age senyal que pach de ban XII diners, lo qual ban sia lo terç al senyor e lo romanent de la candela de Sancta Maria, e les abelles que sien retudes a aquell qui trobades les haura.

XXIII.-

Item aximatex totes abelles qui.s posen en forat de arbre o arne e que no gos tancar lo forat ne trer de abeyar de altre abeyes. E qui contrafara pach axi com demunt es scrit per abeyes.

XXV.- Item que nangun bestiar no gos pasturar en abeyar de altre sots ban de XII diners. E partex.se axi com demunt es scrit lo ban.

XXVI.- Item que si truge mene porcells que paguen per ban com seran partits ab senyor axi com demunt es dit.

XXVII.-

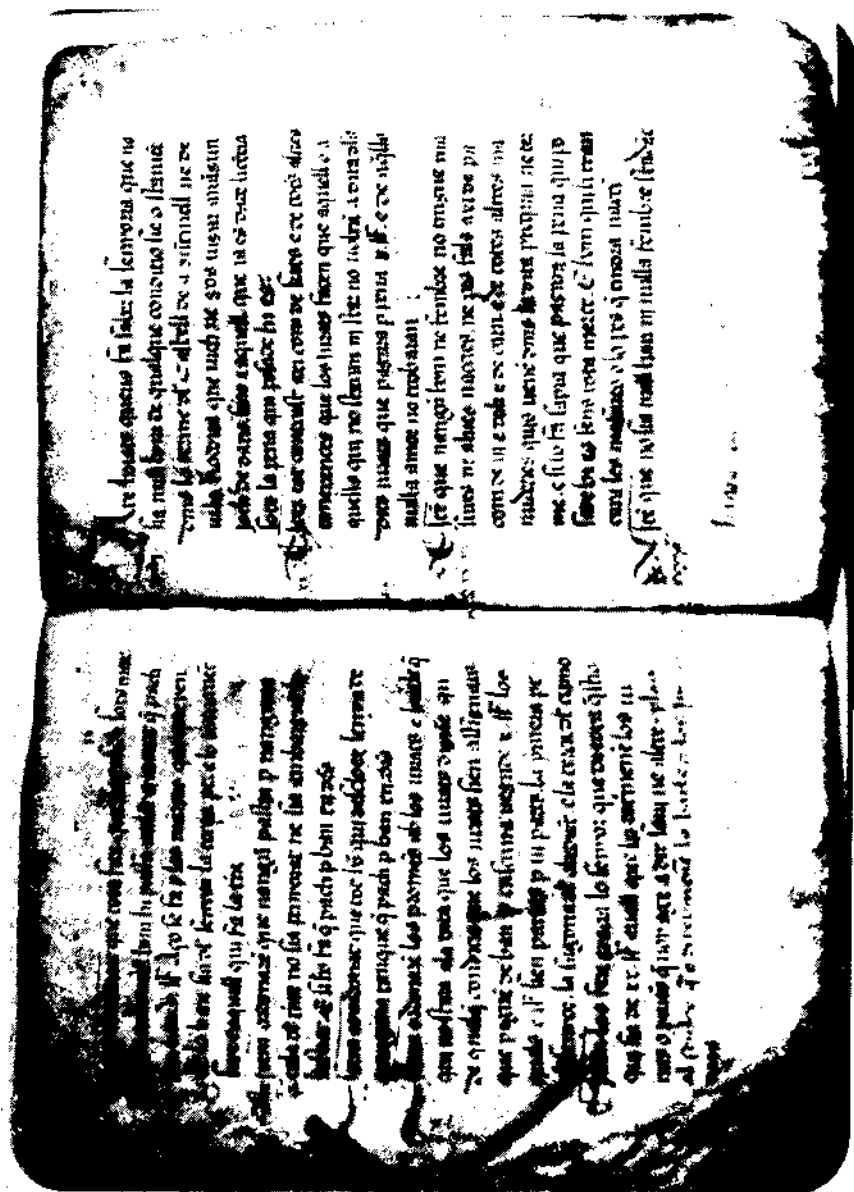
Item es ordonat que nangu no iuch a nangun joch de daus sino a taules e a marro e a carngitar, mes que la carn no.y torn sots ban de V sous de die e de nit X sous. E qui los acullira ne los celera qui no.u digue que sia ab aquella matexa pena, ne a joch de altileva e de croetes negu no gos iugar, e lo ban es del senyor.

XXVIII.-

Item es ordonat que tot hom qui prengue fruyta d'altra que pach per ban XII diners, sol que sia del terme o fore terme, de dia XII diners e de nit V sous.

XXIX.-

Item que tota bistia qui tolgue cap a figuera qui no.n age sino l que pach per ban XII diners, e si ha mes de VII cap

Foli núm. 6 del manuscrit que correspon a les Ordinacions del XXXI al XXXIX.

que pach de ban diner dret.

XXX.—Item es ordonat que qui dira mal de Deu ne de Sancta Maria ne sants ne santes que pach per cascuna vagade una lliura de cera a la sglesia o a la sacristia. E si no la ha que stigue dos dies a pa e aygue en la tavegue al Castell de Muntmeil. E si lo sag hi haura anar on que ell sia que.s pach de ço del seu.

XXXI.—

Item es ordenat que tota fita que sia posade sots marge que si null hom hi passa cavant o arant que pach per ban V sous. Aço se fa per los marges qui queyen. E lo ban sia del senyor la terça part e lo romanent sie de aquell qui sera la terra.

XXXII.—

Item ordonaren que nangun pastor per nanguna tala del terme no sia penyorat ne sia ambargat lo bestiar. E si ho fa que pach per ban XII diners.

XXXIII.—

Item es ordonat que tot hom qui descloex lenya de nangua tanque que pach per ban XII diners.

XXXIII.—

Item ordonaren los promens ab los iurats e batle que qui no stara a la dita que los iurats diguen de qualque condició que los iurats sien assignats que paguen de ban per cascuna vegade X sous los quals X sous sien partits per III parts, la primera part del senyor, la sagona del obedient e la terça del cumo.

XXXV.—

Item los feu gracia lo senyor que de tota questio qui sia de XX sous avall que hom determenen los iurats o promens que noy age a dir savi ne altre. Plau al senyor que ho determenen lo batle e los iurats.

XXXVI.—

Are hoiats que.us fa saber la senyoria que no sia null hom de qualque conditio sie o stament dins lo terme del Castell de Muntmell ne de Vila Rodona que iuch ne gos iugar a nangun joch de daus, sino a aquell que ia es dade licentia sots la pena qui posade hi es.

XXXVII.—

Item tot contrast axi com de fites e de totes altres conexences que los iurats facen que aquell o aquells qui no staran ni star no volran a dita dels dits iurats que pagara per pena X sous e de aquells nulla amor no trobaran.

XXXVIII.—

Item que nangun hom ne fembre no tingue mesures ne alves naccies ne pes fals axi de pa com de vi e d'oli e de carn e de totes altres manuderies qui.s venen dins la dita parroquia ne terme e si ho fa sapia que pagara la pena qui posade hi es sens tota merce. E hom qui li trancara les mesures o lo pes que tindra nacci.

XXXIX.—

Item que no sia null hom ni nulla fembre stadant de la dita senyoria qui.s gos obligar ne sotsmetre a altre senyoria ne iuredictio, special que renunciass a son propi for sots pena de cent sous.

XL.—

Item que totes altres penes que sien ordonades generalment per los promens ab voluntat de la senyoria ne sien els ordonaments qui contrafara sapia que sera caygut en les dites penes axi com es dit.

XLI.—

Digmenge que hom comptave XV dies del mes de Juliol del any de la nativitat de nostre senyor MCCCLII, ordonaren los iurats ab voluntat dels promens e ab consentiment del honrat en Berenguer Huguet batle del dit Castell de Muntmell que tot folcat de bestiar manut qui entrara en vinyes ne en nanguna plantade ne en qualque male fete vos vullats que pach de ban XII diners o la esmena ço es per folcat e encare que si aquell de qui sera lo bestiar

o, l que aquell qui haura presa la tala o iur que ho age a iurar.

XLII.- Item en aquest die e any matex ordonaren los demunt dits ab consentiment del dit batle que null hom ne nulla altra persona del dit castell ne defore castell qui sech barbo o gozema en ço d'altri sens voluntat de aquell qui sera lo barbo, que pach de ban XII diners.

XLIII.-

IX dies del mes de Octubre l'any de la nativitat de nostre senyor MCCCLV en Pere Balester e en Berenguer Dalmau e en Nicolau Miro iurats ab los promens ensemps ordonaren ban a vinyes e a orts e a safrans. Primerament que tota bistia grossa qui entra en ort ne en vinya ne en safra que pach de ban per bistia grossa IIII diners.

XLIII.-

Item ordonaren que tot bestiar manut qui entre en vinya ne en ort ne en safra que entre sus en XXIIII que pach dinert dret per bistia. E si pugen de XXIIII amunt que paguen dos sous per cada vegade que y entren o la esmene.

XLV.- Item han ordonat que tot porch qui entra en safra que pach de ban XII diners, o la esmene, dels quals bans sien guanyades les dues parts a aquell qui haura presa la tala e la terça part al senyor.

XLVI.-

Item han ordonat que tot bestiar gros e manut que entre en gorets dintre III dies apres que haura plogut, que paguen per ban per bistia grossa II diners. Les manudes de XXIIII avall diner dret. E si son de XXIIII amunt que paguen II sous.

XLVII.-

Item VI dies del mes de març l'any de la nativitat de nostre senyor MCCCLXXIII en Ramon Stele, Nicolau Coma, e Pere Francesch iurats en aquest any ab voluntat del honrat en Pere Balester batle en lo castell de Muntmell per lo molt reverent senyor bisbe de Barchinona e ab consenti-

ment de tots los promens del dit castell ordonaren axi com se saguex.

XLVIII.—

Primerament que tota bístia grossa que entre en mala fete que pach de ban per bístia IIII diners.

XLVIII.—

Item que tot porch qui entre en mala fete que axi matex pach de ban IIII diners.

L.— Item que tot bestiar manut qui entre en mala fete que pach per bístia de ban diner dret.

LI.— Dimats III dies de nohembre any M CCC^o LXXX° III° fou dade sentencia en lo loch de Vila Rodona per lo honrat Domingo Nicholau Jutge per lo molt reverent senyor bisbe de Barchinona en una questio qui ere entre sindich elet per los promens del castell del terme de Muntmell de una part e lo sag de la dita Vila Rodona per raho dels salaris de la saionia la qual es segons que.s saguex.

LII.— Item que si per ventura lo dit sag o son loch-tinent ira citar o penyorar en una de les quadres o valls del terme de Muntmell e en un viatge no citara ni penyorara sino l que age IIII diners de son peatge e no pus. E si per ventura en aquella matexa quadra o vall en aquell matex viatge ira penyorara II o mes que de cascu n.age III diners e no mes anant ne menys car mes de aifany na que si non penyorave sino l de que hauria IIII diners segons que dit es. E si per ventura passara de aquella quadra o vall penyorara o citara solament una persona que.n age IIII diners e no mes anant. Si.n penyora II o mes que.n age per cascu III diners. E axis saguesque de totes les quadres o valls compassans unes quadres o valls ab altres e uns masos ab altres.

LIII.— A XIII dies de Janer any Mil CCC^o XXXX° VII° los honrats en Berenguer Gili, Vicenç Guasch e Gim Miquel iurats l'any present ab voluntat del honrat en Johan Guell

batle e consentiment dels honorables en Gim Golofre, Gim Come e Gim Miro promens comunament elets en nom de tots los altres tots del demunt dit terme de Muntmell, considerants los sobrenomenats capitols en alguns lochs esser defectius e en altre sobrepujants. Per tant els tots demunt dits volents esmenar los dits capitols e aquells en loch esmenar e ampliar migençant sacrament ordonaren les coses dejus scrites.

LIIII.— Primerament ordonaren e declararen que les males fetes sobredites sien enteses en blats, vinyes, orts, safrans, plantades, ço es de arbres qui leven fruyt. E que age IIII arbres de qualsevol ley en una quarterade. Aximatex que cascuna persona sie cregude de se propria paraule sens jurament. Pero si algu o alguna sera provat dir falsia e no veritat volen que de aquí anant ea de tals coses no sie cregut de se paraule axí com dit es. E encara que pach lo ban al doble. La terça part guanyade al senyor e les II a la part obedient.

LV.— Item ordonaren que nangu no gos ne prosomesque metre bestiar en algun abeyar e si lo contrari sera fet per algu que pach per folcat are sien poques o moltes XII diners. E que no puxe esser dit abeyar si no son X cases. E aquell qui no.n haura mes de X cases, no les puxe departir. E si.u fa no sie dit abeyar ni l.in sie feta iusticia. Po si seran X o mes que sie dit abeyar. E si aquell de qui seran les dites abelles les volra departir en II parts o mes, no ho puxe fer sino de X en X e si.u fa com dit es no li.n sie fete iusticia. Lo dit ban de XII diners sie partit en III parts la una al senyor e les II a la part obedient.

LVI.— Item ordonaren que cascun abeyar age de limits VI canes, les quals age .a tenir cascu en ço del seu, sino no.n age ban.

LVII.— Item ordonaren que cascu age agodar de les glans de tots los reures e de alzine e migenades. E que agen a començar agodar a Sancta Maria de setembre fins a Sent Andreu sots ban de diner diner per bistia.

LVIII.—

Item ordonaren que cascu pach per bistia grossa que entre en nanguna male fete ço es blats, vinyes, orts, safrans, gians, olives, cultives e gorets llll diners o la esmene. La coltibe comence a Sancta Maria de Setembre fins a Pasqua. Dels gorets es entes lll iorns apres que haura plogut. E com haura rosat agen agordar dels dits gorets fins a mig iorn tot sots lo dit ban. Dels rostoys empero es entes ll jorns apres haura plogut. Pero de rostoys rosats no sien tenguts de gordar.

LIX.— Item ordonaren que quant lo sag vol vendre algunes penyores que.sagen a vendre a digmenge o feste ço es a X dies. E apres los X dies age encare aquell de qui seran les dites penyores lll dies de gratia lo pus sie fet axi com dit es dalt.

LX.— Item ordonaren ban en los prats, margenades e quintanes, ço es per bistia grossa llll diners e per les manutes diner diner ab consell de micer Johan Malet assessor del senyor.

LXI.— Item ordonaren que los dits prats sien begordats sots lo dit ban de llll diners per cascuna bistia grosse e per bistie manude diner diner, axi dels alberchs ronechs com conresats.

LXII.—

Item ordonaren dels pastors ço qui.s sagueix. Es a sseber que si algun pastor amergenant son bestiar passara ne trepigerà algun blat, que pach cascuna volta XII diners de ban. Los quals XII diners se han apagar de la sua soldade.

LXIII.—

Item ordonaren los demunt dits ban per los cans, ço es que cascu los age a tenir fermats de Sent Pere Sent Faliu fins a Sancta Creu de Setembre sots ban de VI diners de die e XII diners de nit per cascuna volta que.i sera trobat.

LXIII.—

Item ordonaren que nangu no gos metre bestiar ne gos tallar en albarede de altre sots ban de V sous per cade vegade que y sera trobat la terça part al senyor e les dues a la part obedient.

LXV.—

Item ordonaren que si nangun bestiar es trobat en lo sementiri de la sglesia del dit terme que pach per cade vegade V sous dels quals la una part sie del senyor l'altre del acusador e la terçe de la obra de la dita sglesia.

LXVI.—

Item ordonaren que si algun pastor sera trobat pujar en lo terrat de la dita sglesia que pach per cascuna vagade XII diners partits axi com dit es.

LXVII.—

Item ordonaren que cascuns iurats ab lo batle agen aclarir totes les questions e debats qui en lur temps seran començats. E no puxe exir del offici de juraria fins aço agen fet.

Los prats e migenades demunt dites es entes que sien entre conreu e conreu.

* * * * *

VOCABULARI DE MOTS ANTICS. (1)

Alberchs ronecs:	Cases abandonades.
Alfany:	Afany.
Altílena:	Joc d'atzar usat en els segles XIII - XIV i XV, i que probablement consistia en un tauló sospès, on a cada un dels seus caps s'hi asseia una persona per tal de gronxar-se sense perdre l'equilibri.
Aregues:	Bèsties de càrrega.
Assomadade:	Reunir, formar un total.
Ban:	Multa, sanció.
Gordats:	Guardats, vigilats.
Bovarals:	Llocs on són tancats els bous.
Carngitar:	Joc d'atzar.
Cases:	Aquí es refereix a Arneres.
Ceguer:	Forat de paret, roca o arbre, ocupat per un eixam d'abelles.
Croetes:	Altres jocs d'atzar o d'habilitat jugats antigament
Dejus:	Davall, dessota.
Descloex:	Descloú.
Despuxes:	Després.
Diner diner:	Diner.
Diner dret:	Diner.
Diumes:	Delmes.
Fembre:	Dona.
Folcat:	Ramat de bestiar.
For:	Fur, privilegi, dret.
Gorets:	Terres de conreu llaurades, però no encara sembrades.
Gozema:	Espígol.
Hom:	Home.
Jorns:	Jorns, dies.
Juch:	Referent al joc, jugui.
Latigada:	Garrinada, nats de la mateixa femella.
Ledir:	Elegir.
Lig:	Elegeixi.
Marro:	Joc antic semblant a les dames.
Migenades:	Espai comprès entre terres de conreu.
Nacci:	Mancat de pes, que no té el pes o la quantitat que li pertoca.

Nullí:	Cap, ningú.
Pach:	Pagui.
Pus:	Més.
Pusque:	Pugui.
Promeya:	Primícia.
Quadra:	Districte dintre del mateix terme.
Quarterada:	Mesura agrària equivalent a 71 àrees.
Quities:	Franc i lliure.
Rosat:	Caure rosada.
Sag:	El que fa justícia; que té el seu càrrec de fer les citacions, executar embargaments.
Saionia:	Del saig, referen al saig.
Sech:	Cercar, buscar.
Tala:	Destrucció o dany causat dins d'un camp, sigui aquest causat per persones o animals.
Taules:	Joc antic semblant a les dames, amb poques variacions del Marro.
Tavegue:	Presó, calabós.
Tolgue:	Toldre - Tolre: Verb molt arcaic equivalent a treure, llevar.
Trop:	Trobi.
Tropia:	Sinònim de trobar.
Venema:	Verema.
Vertades:	Verificades, veritades.
Vullats:	Vulgueu.

* * *

(1).— Hem de tenir present que aquestes Ordinacions en alguns capítols es reflecteixen encara costums antics dels segles X i XI i per tant alguns mots perduren al segle XIV i XV.

Equivalències:

1 lliura	20 sous.
1 sou	12 diners.
1 diner	6 malles.

